

TURIZMDA “EVENT” MENEJMENTNI TASHKIL QILISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING O‘RNI VA AHAMIYATI

Musinova Mexrangiz Farxodovna

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros xalqaro universiteti assistenti

Mexa8887@mail.ru

Annotatsiya

Maqolada “EVENT” menejmentning turizm sohasining rivojlanishiga ta’sir qilish xususiyati va ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatlari ochib berilgan. Shuningdek, Turizmدا “EVENT” menejmentni tashkil qilishda axborot texnologiyalarini foydalanish bo‘yicha tadqiqotlarning dolzarbligi bir necha omillar bilan belgilanadi. Turizm sohasida raqamli texnologiyalardan foydalanish: bu barcha tadbirlarni va festivallarni tashkil qilishdan tortib boshqarish jarayonini osonlashtiradi. Yangi xalqaro tadbirlarni tashkil qilish orqali turizm korxonalarini samaradorligi oshadi va shu nuqtai nazardan “EVENT” menejmentning ushbu sohadagi ishtimoiy-iqtisodiy jarayonlariga ta’sirini o‘rganish ilmiy ahamiyatga ega.

Аннотация

В статье раскрывается сущность и социально-экономическое значение влияния менеджмента «ИВЕНТ» на развитие туристической сферы. Также актуальность исследований по использованию информационных технологий в организации «ИВЕНТ-менеджмента» в туризме определяется рядом факторов. Использование цифровых технологий в сфере туризма: облегчает процесс организации и управления всеми мероприятиями и фестивалями. За счет организации новых международных мероприятий эффективность туристических предприятий повышается, и с этой точки зрения имеет научное значение изучение влияния «ИВЕНТ-менеджмента» на бизнес- и экономические процессы в этой сфере.

Abstract

The article reveals the nature and socio-economic significance of "EVENT" management's influence on the development of the tourism sector. Also, the relevance of research on the use of information technologies in the organization of "EVENT" management in tourism is determined by several factors. Use of digital technologies in the field of tourism: it facilitates the process of organizing and managing all events and festivals. By organizing new international events, the efficiency of tourism

enterprises increases, and from this point of view, it is of scientific importance to study the impact of "EVENT" management on business and economic processes in this field.

Kalit soʻzlar

Turizm, "EVENT" menejment, axborot texnologiyalari, raqamli texnologiyalar, tadbirlar, turizmni boshqarish, turizm, festivallar, koʻrgazmalar.

Ключевые слова

Туризм, EVENT-менеджмент, информационные технологии, цифровые технологии, мероприятия, менеджмент туризма, туризм, фестивали, выставки.

Keywords

Tourism, "EVENT" management, information technologies, digital technologies, events, tourism management, tourism, festivals, exhibitions.

Kirish

Xalqaro turizm sohasi 2020-yilgacha jahon iqtisodiyotida eng tez surʼatlar bilan rivojlanib borayotgan va eng daromadli biznes turi hisoblanib, jahon yalpi ichki mahsulotining 10,4 %, har 1/10 ish oʻrni, jahon eksportining 30 %i, jahon xoʻjaligi yalpi investitsiyalaridagi ulushi 7 %ni, soliq tushumlarining 5 %ni, jahondagi isteʼmolchilik xarajatlarining 11 %ga va eng asosiy jihati esa har 16 ta yangi yaratilayotgan ish oʻrnining bittasi aynan turizm sohasining hissasiga toʻgʻri kelgan. Qolaversa, turizm sektori daromadi yil davomida 1,3 trln. AQSH dollariga, sektordagi ish joylari esa 100 mingdan 200 mingga qisqardi. Shu bilan birga, 2021-2022-yillarda bu qisqarish surʼatlarining pasayganligini ham koʻrish mumkin. Mavjud soʻnggi rasmiy maʼlumotlarga asoslanib, 2023-yilda pandemiyagacha boʻlgan darajaning 88 %ini tashkil etdi, bunda 1,3 mlrdga yaqin xalqaro sayyohlar tashrif buyurildi [1].

Global turizmning doimiy rivojlanib borayotgan landshaftida tadbirlar va festivallarning roli shunchaki madaniy bayramlardan oshib, sayyohlarni jalb qilishning kuchli katalizatoriga aylandi. Ushbu jonli va hayajonli bayramlar nafaqat mahalliy hamjamiyat uchun koʻngilochar manba, balki tashrif buyuradigan joyning oʻziga xos madaniyati, anʼanalari va diqqatga sazovor joylarini namoyish qilish imkoniyatidir. Biroq, turistlarni jalb qilish uchun tadbirlar va festivallarni muvaffaqiyatli tashkil etish va boshqarishni puxta rejalashtirish va amalga oshirishda axborot texnologiyalarining oʻrni va ahamiyat sezilarli darajada beqiyos.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda PF-4861-son "Oʻzbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni taʼminlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi hamda 2023-yil 24-maydagi PQ-162-son "Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari toʻgʻrisida" gi Qarorlari hamda mazkur sohaga tegishli boshqa meyoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu maqola muayyan darajada xizmat qiladi.

Axborot texnologiyalari asrida turizm sohasida muhim bo'lgan ta'sir qiluvchi omillar qatoriga raqobat kuchayishi, avtomatlashtirish va axborot tizimlarining samaradorligi kiradi. Ushbu omillar turizm jarayonlarini yanada samarali boshqarishga, mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilashga va yangi xizmatlar ishlab chiqishga imkon yaratadi. Aniqroq aytganda, axborot texnologiyalari turizmni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi va ushbu sohadagi mutaxassislar uchun imkoniyatlar yaratadi. Tadbir va festival turizmini rejalashtirish dunyosini o'rganadi, tashrif buyuruvchilar uchun unutilmas tajribalarni yaratishga yordam beradigan turli strategiyalar va fikrlarni o'rganadi. Tadbirning to'g'ri turini tanlashdan tortib marketing va infratuzilmani boshqarishgacha bo'lgan ushbu maqola sayyohlarni o'ziga jalb qilish va o'ziga jalb qilish uchun tadbirlar va festivallar imkoniyatlaridan foydalanishga intilayotgan maqsad menejerlari va tadbir tashkilotchilari uchun muhim tushunchalarni beradi [2].

Adabiyotlar tahlili

Turizmni innovatsion rivojlantirish, turizm xizmatlar sohasiga ayniqsa "event" menejmentni tashkil qilishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilishning nazariy-metodologik jihatlari keyingi yillarda keng ko'lamda xorijlik olimlar: D.Buhalis, A.Papathanassis, M.Vafeidou, P.Kotler, J.Bowen, Chris Ryan, D.Lundberg, M.Krishnamurthy, Ch.Y.Gee, J.C.Makens, D.Chey singari olimlarning ilmiy ishlari alohida ahamiyat kasb etadi [3]. Shuningdek T.Kuk, V.Xunziker, N.Leyperlar turizm sohasiga oid muammolarni tadqiq etishgan va uni rivojlantirishga katta hissa qo'shgan [4].

Rossiyalik olimlar ham turizmda axborot texnologiyalarga oid hamda uni rivojlantirish muammolari bo'yicha keng ko'lamli ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirib, uning nazariyasini boyitish va zamonaviy amaliyotini shakllantirishga munosib hissa qo'shgan. Bu borada N.Morozova va M.Morozov, И.В.Зорин, В.А.Квартальнов, А.С.Кусков, И.Т.Балабанов, А.И.Балабанов kabilar hissa qo'shgan [5]. O'zbekistonda turizm sohasining rivojlantirish masalalari bo'yicha R.H.Ayupov [6], A.A.Eshtayev [7], B.SH.Safarov va boshqa iqtisodchi olimlar ilmiy ishlar olib borganlar [8].

Mamlakatimizda mavjud ulkan turistik salohiyatdan unumli foydalanish, turizmni rivojlantirish, uning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirishga doir ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirilgan bo'lishiga qaramasdan, ushbu tadqiqotlarda turizm masalalari pandemiya sharoitidan keyin raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish hamda uni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shu tufayli mamlakatimizda turizm sohasida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish bo'yicha yaxlit ilmiy izlanishlar bajarilmaganligi, tadqiqot maqsadini va vazifalarini belgilashda asos bo'lib xizmat qildi.

Festivallar tashrif buyuruvchilarning qoniqish darajasini oshirish, mezbon uyda qolish muddatini uzaytirish, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish kabi yo'nalishlarga turli xil ijobiy hissa qo'shadi. Ushbu turdagi festivallarga tashrif buyurgan sayyohlar boshqa turistik turlarga nisbatan san'at va madaniyatga ko'proq qiziqishadi va madaniy meros va tarixiy sayyohlik joylarini ham ziyorat qilishni xohlashadi. Tadbirlar mavsumiylik ta'sirini kamaytirishda muhim afzalliklarga ega

va mavsumdan tashqari tabiiy diqqatga sazovor joylardan foyda keltiradi. Masalan; agar maqsadning yuqori mavsumi yoz vaqti bo'lsa, qishki tadbirlar foyda manbai bo'lishi mumkin yoki ob-havodan qat'i nazar, tadbirlar yopiq joylardan iborat bo'lishi kerak. Agar bu strategiya muvaffaqiyatli amalga oshirilsa, turizm industriyasining mavsumiylik muammosi barham topishi mumkin.

Tadbirlar turizmining quyidagi tarzda tashkil etilgan yo'nalishlar uchun juda ko'p afzalliklari bor.

Sayyohlarni jalb qilish uchun (ayniqsa, mavsumning qizg'in davrida);

Turizm sanoatida diversifikatsiyani amalga oshirish;

Turizmni mamlakatning turli yo'nalishlari o'rtasida talabni teng taqsimlash;

Hududlar uchun yangi daromad manbalarini yaratish;

Manzillar haqida xabardorlikni va diqqatni jalb qilishni oshirish;

Yangi infratuzilmalarni yaratish yoki joriy infratuzilmalarni rivojlantirish;

Ommaviy axborot vositalari e'tiborini manzilga jalb qilish;

Kuchli va faol tasvirlar yaratish orqali maqsadli brendga ega bo'lishiga yordam berish;

Turistik xizmat ko'rsatish sohasida raqamli iqtisodiyotni qo'llashning qulayliklari quyidagicha:

1.

Turistik xizmatlar sotib olish uchun xarajatlar kamayadi (masalan, oldindan mehmonxonani bronlash, aviabilet).

2. Turistik xizmatlar (turpaketlar) haqida ko'proq va tezroq ma'lumot olinadi.

3. Raqamli dunyodagi turistik xizmatlarning jahon bozoriga chiqish imkoniyatlari katta bo'ladi.

4. Fidbek (angl.

feedback – turistlar fikrini)ni tez olish hisobiga turmarshrutlar va xizmatlar jadal takomillashtiriladi.

5. Xizmat ko'rsatish

tezroq, sifatliroq, qulayroq bo'ladi.

Tashrif buyuruvchilar

va aholi kabi turli guruhlarni birlashtirishda festivallar o'ynaydigan rolni yaxshiroq tushunish uchun keyingi tadqiqotlar o'tkazish uchun bahslashadilar. Kommunal o'ziga xoslik va joy o'rtasidagi murakkab munosabatlar odamlarning "joy" va "uy" haqidagi ko'plab tushunchalari bilan turli xil aloqalar to'plamiga ega bo'lganligi sababli paydo bo'ladi. Bundan tashqari, festivallar va barqarorlik bo'yicha kichik, ammo o'sib borayotgan bilimlar to'plami mavjud; ammo, bu dolzarb soha kelajakdagi tadqiqotlar uchun katta salohiyat va keyingi nazariy va amaliy hissalar uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi. Barqaror festivalni rivojlantirish uchun manfaatdor tomonlarning ishtiroki, ayniqsa nodavlat tashkilotlar, turizm sektori va festivaldan ta'sirlanishi mumkin bo'lgan mahalliy aholi ishtiroki muhim ekanligini ta'kidlaydigan barqaror festivalni boshqarish modeli asosini taklif qiladi [9].

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqola har bir ilmiy izlanish kabi olimlarning fikrlari va mulohazalarini tahlil etishni o'z ichiga olib asosiy maqsadga erishish uchun ilmiy abstraksiyalash, induksiya, deduksiya, tizimli yondashish, qiyosiy tahlil kabi usullardan foydalanildi.

Natijalar

Shuni ta'kidlash lozimki, turizm sohasida tadbirlarni tashkil qilishda raqamli transformatsiyaning muhim tendensiyalari paydo bo'lmoqda va ushbu

texnologiyalarning turizm mahsulotlari va xizmatlariga integratsiyasi raqamli turizmga olib boradigan innovatsion jarayonning asosiy elementi sanaladi.

Turizm sanoatining hozirgi holati ko'p jihatdan Internet tarmog'iga ulanish, tarmoq orqali taqdim etiladigan elektron tranzaksiyalar va xizmatlarga bog'liq, shu munosabat bilan raqamli yechimlardan foydalanishni kengaytirish sayyohlik korxonalarini biznes ehtiyojlariga moslashtirish uchun zarur shartdir.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti raqamlashuv ko'rsatkichlari

№	Ko'rsatkichlar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	Internet foydalanuvchilarining umumiy soni (mln.)	4.9	10.2	12.1	14.7	20	22
2.	Mobil aloqa abonentlari soni (mln)	19.6	20.1	20.6	21.4	22.8	23.9
3.	Mobil aloqa baza stansiyalari soni (ta)	14309	14921	16265	18194	22178	26017
4.	Ma'lumotlar o'tkazish xalqaro tarmog'ining o'tkazuvchanlik qobiliyati (Gbit/s)	10	16.07	25.7	64.2	1200	1200
5.	Tola-optik aloqa liniyalarining umumiy masofasi (ming km.)	14.4	16.4	17.9	20.3	24.5	36.6

Manba: stat.uz va mitc.uz ma'lumotlariga asosan muallif ishlanmasi

Tadbir va festival turizmini rejalashtirishning strategik jihatlari. Tadbir va festival turizmini rejalashtirishning strategik jihatlari turistlarni jalb qilish maqsadida ushbu yig'inlarni tashkil etish va boshqarishga kompleks yondashuvni o'z ichiga oladi. Ushbu strategik rejalashtirish jarayonida asosiy fikrlar quyidagilardan iborat:

1. Masofaviy vosita: Tadbirlar va festivallar maqsadli marketing uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Strategik rejalashtirish ushbu holatlarni maqsadli brend identifikatoriga moslashtirish, noyob savdo nuqtalarini ilgari surish va aniq maqsadli auditoriyani jalb qilish uchun o'ziga xos imidj yaratishni o'z ichiga oladi.

2. Iqtisodiy ta'sirni baholash: Strategik rejalashtirish tadbirlar va festivallarning belgilangan joyga iqtisodiy ta'sirini to'liq baholashni o'z ichiga oladi. Bu sayyohlik daromadlarini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va mahalliy korxonalar uchun biznes imkoniyatlarini baholashni o'z ichiga oladi.

3. Innovatsiyalar va texnologiyalar integratsiyasi: Innovatsiyalar va texnologiyalarni birlashtirish mehmonlarning umumiy tajribasini yaxshilaydi. Bu tashrif buyuruvchilarni jalb qiladigan va tadbir muvaffaqiyatiga hissa qo'shadigan raqamli marketing strategiyalari, aqlli tadbir texnologiyalari va interaktiv elementlarni o'z ichiga olishi mumkin.

4. Risklarni boshqarish: Xatarlarni boshqarishning keng qamrovli rejasini ishlab chiqish strategik imperativ hisoblanadi. Bunga kutilmagan holatlar uchun favqulodda rejalar, sog'liq va xavfsizlik protokollari va turistlar va mahalliy aholi farovonligini ta'minlash uchun inqirozli aloqa strategiyalari kiradi.

5. Madaniy sezgirlik va haqiqiylik: Strategik rejalashtiruvchilar noyob va esda qolarli tajribalarni taklif qilish bilan birga, maqsad madaniyatining haqiqiylikini saqlashga intiladi. Mahalliy urf-odatlarini sayyohlarning umidlari bilan uyg'unlashtirish muvaffaqiyat kalitidir.

Tadbir va festival turizmini rejalashtirishning strategik jihatlari atrofida aylanadi manzilning o'ziga xos xususiyatlarini maqsadli auditoriyaning afzalliklariga moslashtirish, manzilning umumiy rivojlanishiga ijobiy hissa qo'shadigan barqaror va ta'sirli tajribalarni ta'minlash.

Xulosa

Maqolada tadbir va festival turizmida strategik rejalashtirish va marketingning ahamiyati hamda axborot texnologiyalarining o'rni ko'rib chiqildi. Shuningdek, davlat idoralari, mahalliy hamjamiyat va turizm tashkilotlari kabi tadbirlarni rejalashtirishda ishtirok etuvchi turli manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlik va sheriklikning ahamiyati zarur ekanligi namoyon bo'ldi.

Bu borada turizm infratuzilmasini shakllantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishda eng avvalo so'nggi yillarda boshlangan ishlarni davom ettirishni ko'zda tutgan holda alohida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan quyidagi yo'nalishni belgilab olish maqsadga muvofiq bo'lib, ular:

- zamonaviy texnologiyalarni transport logistikasiga olib kirish, turistik oqimni oshirish va diversifikatsiyalash uchun bir-birini o'zaro to'ldirib turuvchi ichki va tashqi transport turlarini hisobga olgan holda, yagona, xavfsiz va innovatsion transport logistikasini rivojlantirish;
- amaliy axborot-ma'lumotnomalar orqali madaniy meros subyektlari bo'yicha, sayyohlar uchun tizimni yaratish, Smart-turizm texnologiyalarini tatbiq qilish, turniketlar va videokuzatuvlar tizimlarini o'rnatish orqali madaniy meros subyektlari, muzeylar, teatrlar, badiiy galereyalar faoliyati samaradorligini oshirish;
- turizm tadbirlarni tashkil qilish va boshqarishda raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash masalalarini o'rganish bo'yicha vaziyatni yaxshilab o'rganish va turizm innovatsiyalarni qo'llashga to'sqinlik qilayotgan muammolar yechimini topishga doir aniq takliflar aks etgan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini ishlab chiqish lozim.

Umuman olganda, maqola strategik rejalashtirish, marketing va tadbirlarni samarali boshqarish muhimligini ta'kidlab, tadbir va festival turizmini rejalashtirishning to'liq sharhini taqdim etadi. Tadqiqot maqsadlarini boshqarish tashkilotlari, tadbirlarni rejalashtiruvchilar va turizm bo'yicha mutaxassislar uchun qimmatli tushunchalarni beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. <https://www.unwto.org>. World Tourism Barometer and Statistical Annex
2. Tulkinovna, M. R., & Ugli, Z. S. T. (2023). Innovative and Traditional Ways of Developing Gastronomic Tourism in Uzbekistan. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 4(2), 116-120.
3. Buhalis, D., Papathanassis, A., Vafeidou M., 2022, Smart Cruising: smart technology applications and their diffusion in cruise tourism Journal of Hospitality and Tourism Technology <https://doi.org/10.1108/JHTT-05-2021-0155>

4. Томас Кук – “отец” туристского бизнеса. // https://studme.org/37902/turizm/tomas_kuk_otets_turistskogo_biznesa; Hunziker W., (1963) “Kurt Krapf”, The Tourist Review, Vol. 18 Issue: 3. // [https://doi.org/ 10.1108/eb059899](https://doi.org/10.1108/eb059899); Лейпер Н. Новые подходы к туризму [Текст] / Н. Лейпер. – М.: Классика, 1990. – 124 с.
5. Морозова Н., Морозов М., Информационное обеспечение туризма. Учебник. Москва, КноРус, 2016, 7 с.
6. Р.Ҳ.Аюпов Raqamli iqtisodiyot asoslari //Darslik.ТМИ. Тош-2020. 575 б.,
7. Эштаев А.А. Туризм индустриясини бошқаришнинг маркетинг стратегияси. – Т.: «Фан», 2011. – 280 б.
8. Сафаров Б.Ш. Ғ.М.Порсаев., Д.К.Усманова. Рақамли иқтисодиёт асослари // Дарслик. –Т.: «Фан ва технология» нашриёти, 2020. 372 б.
9. Cudny, W. (2014), “Festivals as a subject for geographical research”, Geografisk Tidsskrift- Danish Journal of Geography, Vol. 114 No. 2, pp. 132-142.